

Uit vrijwel heel Europa is de boze geest van het communisme verdwenen. Het Europese huis staat leeg. Maar welke waarden en normen komen er voor in de plaats? Of komt de uitgedreven geest terug met zeven andere geesten en wordt het einde erger dan het begin?

W. Smouter

Leegstand in het Europese huis

Half januari gaf premier Lubbers aan de Katholieke Universiteit te Tilburg zijn visie op de toekomst van het Europese huis. Helaas kwam slechts één enkel deel daarvan in de publiciteit, namelijk dat Lubbers niet zo'n voorstander leek te zijn van een volledige hereniging tussen Oost- en West-Duitsland.

Minstens zo belangrijk is echter, dat de premier in deze rede sprak over de waarden, waarop het nieuwe Europa gebouwd zal zijn. Hij sprak over het „opnieuw eigentijds inhoud geven aan de waarden van christendom en humanisme waar de Europese beschavingsgeschiedenis op gebouwd is”. Lubbers zei daarover: „Het gaat ons niet alleen om eenwording van Euro-

pa, om één Europees huis, maar ook en vooral om de normen en waarden die dat Europa zullen bepalen; om de cultuur, om de beschaving die dat Europa in een gedeelde verantwoordelijkheid met andere continenten zal uitstralen”.

Ik meen, dat het juist nu kortzichtig is om al wat de premier over dit onderwerp te berde bracht terzijde te leggen als onpraktisch en niet terzake. Natuurlijk, wat Lubbers zegt is doorgaans niet echt eenduidig; men kan er verschillende kanten mee op. Maar het *onderwerp* dat hier aan de orde gesteld wordt, is brandend actueel. De helft van Europa is in de afgelopen maanden in één klap beroofd van z'n waarden en normen, namelijk die van het com-

munisme. Omdat de waarden en normen van het communisme uiterst kwalijk zijn, mogen we dankbaar zijn dat ze gesneuveld zijn. Maar het zou ons zeer ongerust moeten maken dat miljoenen mensen *niets daarvoor in de plaats* hebben.

Zeven andere geesten

Het Europese huis is geestelijk gesproken vrijwel een vacuüm. In Oost-Europa is dat het duidelijkst, na het demasqué van het communisme. Maar het is zeer de vraag of West-Europa gedragen wordt door waarden en normen die dit vacuüm kunnen opvullen. We kunnen dan ook spreken van geestelijke leegstand in het Europese huis.

En zo'n leegstaand huis, daar hebben christenen van hun Heer een indringende

waarschuwing tegen gekregen. Denk aan Lucas 11 : 24-26, waar we lezen over een onreine geest die uitgeworpen is, maar die nergens rust vindt. Dan keert hij terug naar het huis, waaruit hij uitgevaren is en vindt alles geveegd en op orde. Als dat zo is, dan neemt hij zeven andere geesten mee, bozer dan hijzelf en het wordt met die mens in het einde erger dan in het begin.

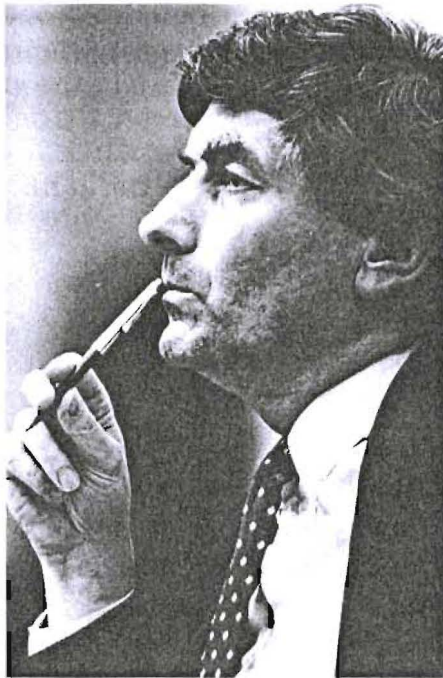
Jezus sprak deze woorden nadat Hij een boze geest uitgeworpen had bij een mens. Die mens is immers een geestelijk huis, dat alleen beschermd is wanneer Christus door het geloof daarin woning maakt. Maar het gevaar dat Jezus hier signaleert, geldt uiteraard ook bij huizen van groter formaat, waarbij te denken valt aan het Europese huis. Geestelijke leegstand in dat Europese huis zuigt de boze machten aan.

In veel kerken zal gedankt zijn voor de verrassende bevrijding in de landen van het Oostblok. Uit vrijwel heel Europa is de boze geest van het communisme verdreven. Niet alleen dat communisten de macht verloren, maar men heeft er ook zo'n diepe afkeer van, dat deze uitgeworpen geest zelfs in de dorre plaatsen geen rust vindt. Zelfs in onze eigen Nederlandse pers wordt het boosaardig karakter van het communisme inmiddels onderkend en dat zegt wat.

Maar dan? Wat komt ervoor in de plaats? Welke geesten worden aangezogen? In Azerbejdzjan stroomt inmiddels het bloed. Een geest van nationalisme, gevoed door de Islam, vult daar de leegte op. Je ziet in hun ogen: zij hebben iets! En vanuit hun standpunt is het te begrijpen, dat ze zich afvragen waarom niet ook zij hun eigen boontjes mogen doppen. Ook al betekent dat op termijn de dood van enige miljoenen christelijke Armeniërs. Dat lijkt ons ontoelaatbaar, maar het is daar eerder vertoond.

Waarden en normen

Niet alleen in die bloeddorstige streek, maar in heel het nieuwe Europa wordt dit een centrale vraag: Wat zijn de waarden en normen van de Europese beschaving? Leegstand is in dit opzicht een dodelijk gevaar. In plaats van de éne, totalitaire opgelegde, geest van het communisme kunnen zeven andere en onderling tegenstrijdige geesten terugkeren die nog erger zijn. Premier Lubbers komt op voor het belang van de waarden en normen, ons aange-reikt door humanisme en christendom. Hij formuleert er drie. In de eerste plaats de norm „dat iedere mens telt, iedere mens waardevol is.” In de uitwerking noemt hij onder meer de strijd tegen discriminatie, de persoonlijke verantwoordelijkheid van het individu en de waardering voor iedere afzonderlijke cultuur in zijn eigenheid. Hij verbindt daaraan ook „de waarde van en het respect voor het leven in iedere fase”. Als tweede kernthema noemt hij „geen geweld”, uitgewerkt in bestrijding van de

Premier Lubbers: ...normen en waarden...

wapenwedloop en in overleg om conflicten op te lossen zonder geweld. Trouwens ook in hard optreden tegen terrorisme en zware criminaliteit.

Het derde thema is „de verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties; ook wel rentmeesterschap genoemd”.

Men kan er natuurlijk over twisten of nu juist deze drie thema's als de centrale waarden van onze Europese beschaving kunnen gelden. De keuze heeft iets willekeurigs en zal mede bepaald zijn door de actualiteit. Toch loont het de moeite om onder ogen te zien dat dit soort basisprincipes ergens vandaan komen. „Dat iedere mens telt en iedere mens waardevol is”: dat is niet even universeel erkend als de zwaartekracht! Waar de staat of de natie een afgod is, zijn niet alle mensen even gelijk, zoals bekend. De principes waarop onze democratische, westerse, wereld gebaseerd zijn komen ergens vandaan.

Lubbers zegt: ze zijn ons aangereikt door christendom en humanisme. Ach, als we denken aan de gevoelige tenen van de vice-premier, dan zullen we onze minister-president om deze formulering niet hard vallen. Als we maar niet denken, dat je ècht deze twee bronnen onafhankelijk naast elkaar hebt! Anders gezegd: de waarden van het Europees humanisme zijn wel degelijk gestempeld door en afkomstig uit de christelijke traditie.

In De Tijd van 5 januari 1990 schreef dr. H. L. Wesseling: „Laatst was ik in Turkije, een land dat niet bij Europa hoort. Maar waarom eigenlijk niet, dacht ik toen ik daar was. Wat is het verschil, wat maakt het uit? Dan is het in diepste wezen toch, gek genoeg,

het christendom dat een andere draai aan onze geschiedenis heeft gegeven. (...) Eerlijk gezegd is dat het enige wat ik kan bedenken dat Europa verbindt: het christendom. Dat zien we pas nu iedereen ontkerkelijk is. Toen iedereen nog gelovig was zagen we het niet. Dat is één van de paradoxen van de geschiedenis.”

Doorwerking van het evangelie

Het Europese huis zoals we het tot heden kenden, vertoonde nog de sporen van een christelijke geschiedenis. Democratie en rechtsstaat in ons werelddeel zijn zonder deze geschiedenis niet denkbaar. Francis Schaeffer sprak in dit verband wel over de „vruchten van de vruchten van de Geest”. Daarmee erkende hij dat we al lang niet meer in een christelijke samenleving verblijven. Maar hij claimde daarmee wel dat de waarden die wij zo gewoon vinden te danken zijn aan de doorwerking van het evangelie. De waarden van de Bijbel werken nog door, al vindt de waarheid van de Bijbel bij veel minder mensen gehoor. Maar die doorwerking blijft niet eeuwig en met dat probleem zater: we in het oude Europa al. Het vergrote Europese huis waar Gorbatsjov over spreekt kent die crisis alleen maar sterker. Het gaat inderdaad lijken op een leegstaand huis.

Toch is daarmee niet alles gezegd. Vele, vele jaren lang werd Gods kerk in de landen van Oost-Europa verdrukt en veracht. Maar Christus is een Koning die ook daar niet zonder onderdanen kon zijn en de politieke veranderingen betekenen een ongekende vrijheid voor deze verdrukte kerk. Vaak hebben we voor de broeders en zusters gebeden, al hebben we misschien niet eens geloofd dat de Here zó rijk zou verhoren. Laat niemand echter denken dat deze voorbede nu niet meer nodig is. Voor de toekomst van heel Europa is het van groot belang, dat de christenen in Oost-Europa een lichtend licht en een zoutend zout zullen zijn.

Dat ze geestelijk inhoud zullen geven aan het Europese huis, door met alle vezelen van hun bestaan te leven door de Geest en naar Gods Woord.

We krijgen op dit moment naast verzoeken om voedselhulp talloze verzoeken om Bijbels en christelijke lectuur. Wie hieraan bijdraagt is niet met een christelijke hobby bezig, maar met herstelwerk aan de fundamenten van het Europese huis. Ook van dit huis geldt: „Als de Here het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen de bouwlieden daaraan.” Hopelijk leerden de afgelopen maanden ons om te bidden in geloof.